

Obec Tuhár

Program rozvoja obce na roky 2016 - 2023

Zámer spracovania PR Obce Tuhár

Tabuľka č. 1

Názov dokumentu	Program rozvoja obce Tuhár na roky 2016 – 2023
Forma spracovania	Externými odborníkmi a zástupcami samosprávy, v zmysle zákona 309/2014 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a platnej Metodiky na vypracovanie PHSR
Riadenie procesu spracovania	<ul style="list-style-type: none"> • Projekt spracuje pracovná skupina zložená z externého odborníka a volení zástupcovia Obce Tuhár • Občania budú informovaní prostredníctvom úradnej tabule • Podnikateľské subjekty a neziskové organizácie budú oslovené ohľadne spolupráce
Obdobie spracovania	október – december 2015
Financovanie spracovania	Rozpočet Obce Tuhár

(Formulár č. Ú 1)

Časový harmonogram spracovania dokumentu

Tabuľka č. 2

Harmonogram spracovania PRO Tuhár			
Mesiac v roku 2015	X	XI	XII
Úvod			
Analytická časť			
Stratégia obce Tuhár			
Programová časť			
Realizačná časť			
Finančná časť			
Podporné kapitoly			

(Formulár č. Ú 2)

Metódy zapojenia verejnosti do prípravy PRO

Tabuľka č. 3

Metóda	Informovanie verejnosti	Získavanie názorov verejnosti	Zohľadnenie názorov verejnosti
Úradná tabuľa			
Miestny rozhlas			
Listy/pošta			
Elektronická pošta			
Tlačaná verzia PRO			
Elektronická verzia			

PRO			
Verejné zasadnutie pracovnej skupiny			
Využitie nezávislého facilitátora			

(Formulár č. Ú 3)

Zoznam členov pracovných skupín

Tabuľka č. 4

Funkcia v strategickom plánovaní	Funkcia v pracovnom zaradení	Meno a priezvisko
Koordinátor	Starosta obce	Bc. Peter Čeman
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Ing. RNDr. Miroslava Fízeľová
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Bc. Marian Martinský
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Marian Haško
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Jaroslav Martinský
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Miroslav Čeman
Metodik	Strategické plánovanie, analýzy, facilitácia	Ing. Milan Haluška
Externý odborník	Oblasť cestovného ruchu	Oblasťná organizácia CR
Externý odborník	Oblasť regionálneho rozvoja	Mikroregión Javor

Základné údaje o PR Obce Tuhár na roky 2016 – 2023

Tabuľka č. 5

Názov: Územné vymedzenie : Územný plán obce/VÚC schválený: Dátum schválenia PRO: Dátum platnosti: Verzia: Publikovaný verejne: Podpis starostu:	Program rozvoja Obce Tuhár na roky 2016 - 2023 obec nie od 1.1.2016 do 31.12.2023 1.1
--	--

O B S A H

Úvod	1
Obsah	4
História obce	6
Architektonické pamiatky	8
Osobnosti	8
A Analytická časť	9
1 Analýza vnútorného prostredia	9
1.1 Zemepisná charakteristika a prírodné zdroje	9
1.1.1 Geomorfologické členenie (poloha) a príroda	9
1.1.2 Tuhárske mramory	10
1.1.3 Výmera obce a využitie pôdy	10
1.2 Demografický vývoj	10
1.2.1 Stav a vývoj počtu obyvateľstva	10
1.2.2 Veková štruktúra obyvateľstva	12
1.2.3 Národnostná štruktúra obyvateľstva	14
1.2.4 Náboženská štruktúra obyvateľstva	15
1.2.5 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva	15
1.3 Trh práce	16
1.3.1 Zamestnanosť, ekonomická aktivita a dochádzka do zamestnania	16
1.3.2 Nezamestnanosť	17
1.4 Ekonomický rozvoj (ekonomika)	18
1.4.1 Majetok a rozpočet obce	18
1.4.1.1 Majetok	18
1.4.1.2 Obecný rozpočet	18
1.4.2 Malé a stredné podnikanie, samostatne hospodáriaci roľníci	18
1.4.3 Cestovný ruch	19
1.5 Sociálna infraštruktúra	19
1.5.1 Inštitúcie a organizácie	19
1.5.2 Školstvo	20
1.5.3 Sociálna a zdravotná starostlivosť	20
1.5.4 Služby	20

1.5.5 Kultúra a šport	20
1.5.6 Bývanie	20
1.5.7 Ochrana a bezpečnosť	21
1.6 Technická infraštruktúra	21
1.6.1 Doprava	21
1.6.2 Voda, kanalizácia a plyn	22
1.6.3 Elektrická energia	22
1.6.4 Environmentálna infraštruktúra	22
1.6.4.1 Nakladanie s odpadmi	22
1.6.4.2 Kvalita ovzdušia a hluk	23
1.6.4.3 Zeleň	23
1.6.5 Informačná spoločnosť a telekomunikácie	23
1.7 Manažment a správa obce	23
1.8 EX Post hodnotenie projektov predchádzajúceho PHSR	24
1.9 Doplnkové analýzy k analýze vnútorného prostredia	24
1.9.1 Zoznam podnikateľských subjektov	24
1.9.2 Zoznam mimovládnych organizácií	25
1.9.3 Analýza kľúčových hráčov	25
2 Analýza vonkajšieho prostredia	28
3 SWOT	29
4 Analýza problémov a cieľov	31
B Stratégia obce Tuhár	32
C Programová časť	37
D Realizačná časť	40
E Finančná časť	41
F Zoznam literatúry a použitých zdrojov	45
G Zoznam použitých skratiek	46
H Prílohy	47

História

Ojedinelé archeologické nálezy z okolia Tuhára pochádzajú z doby bronzovej. Svedčia o tom aj úlomky črepov pilínskej kultúry (1500 – 1250 pred n.l.) z jaskyne Mara medvedia uložené v Novohradskom múzeu v Lučenci. Neskôr tu prevládala keramika kyjateckej kultúry (1250 – 700 pred n.l.). Ľudia v okolí Tuhára žili už pred 3000 rokmi. Názov Tugar sa objavuje v listinách z roku 1299 ako iuxta Holochtugar (riečka Halič – Tuhár). Aj v kráľovskej listine z roku 1327 sa spomína riečka Tuhár, neskôr Tuhársky potok. Etymologický názov Tugar sa odvádza od slova Togari – remeselníci, ktorí ohýbali drevo pomocou povrazov a pripravovali tak napr. sane a rozličné drevené oblúky. Podľa ľudovej etymológie názov Tuhár pochádza od kopca Tuhárce alebo potoka Tuhár.

V roku 1477 získal obec Tugar (Tuhár) od kráľa Mateja, Blažej Szilassy. Historici sa domnievajú, že išlo o Tuhár v tesnej blízkosti Lučenca, oddelenej od mesta Tuhárskym potokom. Teda treba rozlišovať tzv. Veľký Tuhár (pri Lučenci) a Malý Tuhár (pri Divíne). O Malom Tuhári z 15. storočia sa nenašli archívne dokumenty. Slovenská historiografia uvádza, že prvá zmienka o obci Tuhár ako Thugar je z roku 1573. Obec však vznikla zo staršieho osídlenia, listinným prieskumom v maďarských archívoch a v Istanbule (Turecko) sa zistili až štyri staršie údaje. Obec založili uhliari. V roku 1548 - 1549 obec Thugaar v rámci Haličského panstva bola vo vlastníctve rodu Lossonczy. V roku 1553 obec Kis Tugar (Malý Tuhár) v Novohradskej stolici patrila do okresu Juraja Madácha (slúžneho) a mala 5 port. Územnú celistvosť Novohradu narušili Turci, ktorým sa v druhej polovici 16. storočia podarilo podmaniť takmer celú stolicu. Podľa tureckého súpisu - deftera z roku 1554, vyplýva, že v obci bolo 6 port. Obyvatelia Malého Tuhára (Thugar) platili do sečianskeho sandžáku až do roku 1593. Rod Lossonczy v roku 1554 vymrel v mužskej línii. Urbár, ktorý sa zachoval z roku 1596, sa vzťahuje na majetky dcéry Anny. Tá v čase spísania urbáru vo februári 1596 zomrela. Obec Twgar patrila pod Haličské panstvo.

V súpise z roku 1598 sa nachádza Tuhár ako Divény – Tugar (Divínsky Tuhár) vo vlastníctve Žigmunda Balassu. Neskôr chotár obce Tuhár patrila rodu Balassovcov z Divína a Forgáčovcov z Haliče. V roku 1686 dostal na časť Tuhára kráľovskú donáciu gróf Štefan Zichy, po ňom Adam Zichy.

O banskej činnosti svedčia archívne dokumenty opustených banských diel v dôsledku osmanského nebezpečia v 16. storočí. Veľkú banskú činnosť vyvíjal Imrich Török z Podrečian, už v lete 1776 žiadal o dve prepôžičky v Tuhári v doline Strieborná, kde sa nachádzali štôlne so žilami striebra a medi. Vlastnil aj štôľňu u Matej obsahujúcu zlatostrieborné zarudnenie, ktorá sa nachádzala na pomedzí chotára Haliče a Tuhára v hone Pavlovo. Ale už koncom 18. storočia sa tu neťažilo. Kusy zlatonosnej rudy našiel v starých opustených baniach už v roku 1727 aj divínsky farár Ján Bolsitkovits (Belkovič), ktorý robil prieskumy aj v chotári Tuhára a analyzoval chemické zloženie rúd.

V roku 1715 sa urobil súpis poplatníkov aj v obci Tuhár. Pri zložitosti výrobných vzťahov, bolo ťažko diferencovať jednotlivé sociálne skupiny. V Tuhári bol počet domácností poddaných 6, všetky slovenské. Vláda nariadila súpis opakovať v roku 1720. V Tuhári spísali 7 slovenských poddanských domácností. Tuhár mal výmeru do 5 bratislavských meríc ornej pôdy. Súpis zaregistroval mlyn na obilie v Tuhári. V roku 1720 sa z obce vystaňovalo 5 rodín, boli to kolonisti z Novohradu, ktorí odchádzali do južnejších oblastí. Od konca 17. storočia bol Tuhár mestečkom s právom vydržiavania 4

jarmokov a pondelňajším týždenným trhom. V roku 1828 mal 118 domov a 801 obyvateľov. Živili sa prevažne remeslami. V 2. polovici 19. storočia splynul s Lučencom. V roku 1911 patrila Tuhár pod okres Halič, obvodný notársky úrad sa nachádzal v Divíne. V roku 1913 sa uvádza ako malá obec, ku ktorej patrí aj pustatina Forgách. Patrila pod Novohradskú župu, okres Halič, s počtom domov 84 a s 549 obyvateľmi. Obyvatelia sú slovenskej národnosti.

V I. svetovej vojne padlo 18 občanov obce. Po rozbití Rakúsko – Uhorska bol Tuhár začlenený v roku 1918 – 1938 do Československej republiky. V roku 1919 mal 548 obyvateľov žijúcich v 98 domoch. V roku 1923 obec Tuhár s potočnou radovou zástavbou patrila pod notársky úrad v Divíne. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, vápenníctvom, baníctvom. V roku 1924 bola začatá stavba štátnej cesty vedúcej z Tuhára od kríža na Polichno. Ukončená bola v roku 1927. V roku 1931 bola začatá výstavba cesty na Budinú, tá bola dokončená v roku 1933. V roku 1932 bolo v obci založené Potravné družstvo. Pri obecnom úrade bola v roku 1935 zriadená knižnica. 21. decembra 1935 založil vedúci notár Jozef Panovský Pamätnú knihu obce Tuhár. V marci roku 1936 sa rozvodnil Tuhársky potok a spôsobil škody na domoch. Vojenskou správou bola postavená telefónna linka Divín – Ábelová vedúca i cez obec Tuhár a Polichno.

24. septembra 1938 bola všeobecná mobilizácia, z obce nastúpilo 50 mužov. 1. novembra 1938 Viedenská arbitráž prisúdila južné časti Slovenska horthyovskému Maďarsku. Tuhár ostal na území Slovenska.

Na slávnostnom otvorení prvého Slovenského snemu v Bratislave 18. januára 1939 sa zúčastnili traja občania z Tuhára. 14. marca 1939 vznikla Slovenská republika.

V roku 1940 žilo v obci 642 obyvateľov. Stavali sa obytné domy. V obci pracovala Osvetová komisia. Začiatkom augusta 1942 bola zavedená pravidelná autobusová doprava z Divína cez Tuhár do Ábelovej. V roku 1943 sa začalo s výstavbou Galantérky. V roku 1944 bola v obci zriadená telefónna stanica v budove Potravného družstva.

29. augusta 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie. Dňa 14. januára 1945 sa do dediny prisťahoval nemecký generálny štáb. Pri bombardovaní obce Tuhár bolo poškodených viacero hospodárskych budov.

28. januára 1945 boli pri ústupe vyhodené všetky mosty do povetria a cesty boli zamínované.

29. januára 1945 bola obec oslobodená vojskami Sovietskej a Rumunskej armády. Ešte v roku 1945 vznikali strany, Zväz slovenskej mládeže, koncom roka Jednotný zväz slovenských roľníkov.

23. júna 1946 bola živelná pohroma, ktorá zničila skoro celú úrodu.

V roku 1948 firma Baťa postavila modernú vápenku. V roku 1951 bola obec elektrifikovaná a v ďalšom roku sa premietali v obci filmy. V roku 1956 bolo založené menšinové JRD a v roku 1958 celoobecné JRD. Vďaka tuhárskym mramorom sa obec Tuhár dostáva do povedomia nielen na Slovensku, ale i v zahraničí. V roku 1959 bolo vybudované prvé športové ihrisko a odohrali sa početné futbalové zápasy v obci. Mramor Tuhár mal futbalový i volejbalový oddiel. V roku 1968 bolo vybudované nové futbalové ihrisko pri obci. V roku 1975 bol vybudovaný nový kultúrny dom, sídlo v ňom má Obecný úrad, Pošta aj Miestna ľudová knižnica.

Od 1. januára 1993 patrí Tuhár do samostatného štátu Slovenská republika, kraj Banskobystrický, okres Lučenec.

V roku 1993 bola založená tradícia karolovských výstupov na „Bralo“. V Tuhárskej doline sú rekreačné zariadenia, ktoré sa využívali aj pre medzinárodné tábory. V roku 1996 bol dostavaný a odovzdaný do užívania Dom smútku v priestore miestneho cintorína.

V roku 1998 bol založený Klub slovenských turistov Bralo Tuhár, vydali sa aj prvé pohľadnice.

V roku 2001 bola postavená kaplnka na začiatku obce a obec sa prostredníctvom SPP splynofikovala.

V roku 2004 bol začatý projekt Tuhár vodovod - prvá časť bola urobená v roku 2008, druhá v roku 2010. Ďalej sa pokračovalo v roku 2014 a prvé rozvody v obci boli v roku 2015.

V roku 2010 prvýkrát občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár organizovalo Stretnutie rodákov.

V roku 2012 a 2014 boli vystavané nové autobusové zastávky a čiastočne zrekonštruované námestie obce.

V roku 2012, 2013, 2014 boli v obci zakryté rigoly na viacerých miestach v celkovej dĺžke cca 240.

V roku 2014 bol v obci vybudovaný vysokorýchlostný internet z fondov EU.

V roku 2015 bolo v obci zrekonštruované verejné osvetlenie za úsporné LED osvetlenie - celkom 81 lúč, káblovanie, výložníky a rozvodná skriňa tiež z fondov EU. V koncom roku 2015 bola v budove kultúrneho domu otvorená Ľudová izba.

Architektonické pamiatky

Rímskokatolícky kostol v Tuhári má patrocínium sv. Karola Boromejského. Bol postavený v rokoch 1836 - 1841 aj s podporou grófa Karola Zichyho. Kostol je neskoroklasicistický, jednodňový s polygonálnym zakončením presbytéria a nadstavanou veňou, zaklenutý pruskými klenbami. V kostole sa nachádza pôvodný renesančný zvon z rokov 1648 - 1649. Druhý zvon bol zakúpený v roku 1922.

Osobnosti

Hana Košková - Spisovateľka Hana Košková sa narodila 7.6.1942 v Tuhári. Píše hlavne poéziu a literatúru pre deti a mládež. Napísala približne 15 kníh. V súčasnosti žije v Lučenci. Hana Košková napísala okolo sto fejtónov a humorných príbehov. Napísala aj dve zbierky povestí z prostredia Novohradu – Mara medvedia a Poludnica z Čerepeša.

Jozef Martinský - Popredný ľudový spevák Jozef Martinský sa narodil v Tuhári v roku 1948. Spieval hlavne s ľudovou hudbou Ďatelinka. V roku 2013 vo svojich 65 rokoch vydal prvý sólový album s Temperament Cimbál Orchestra. Momentálne žije vo Zvolene.

Lukáš Čeman - Narodil sa v Tuhári v roku 1988. Lukáš Čeman je maliar, grafik a ilustrátor, ktorý vyštudoval grafický design na VŠVU v Bratislave. Lukáš Čeman už vo svojich 17 rokoch ilustroval prvú knihu – O spanilej Kataríne (povesti a príbehy z Handlovej).

1 Analýza vnútorného prostredia

1.1 ZEMEPISNÁ CHARAKTERISTIKA A PRÍRODNÉ ZDROJE

1.1.1 Geomorfologické členenie (poloha) a príroda

Sústava: Alpsko – himalájska, podsústava Karpaty, provincia Západné Karpaty, subprovincia Vnútorne Západné Karpaty, oblasť: Slovenské stredohorie (celky – Javorie, Ostrôžky a Krupinská planina). Ale i oblasť Slovenské rudohorie, celok Revúcka vrchovina, podcelok Cinobanské predhorie.

Na východe ho ohraničujú Veporské vrchy a Revúcka vrchovina, na juhovýchode a juhu Juhoslovenská kotlina, na západe Krupinská planina a Javorie, na severe Zvolenská kotlina. Ostrôžky sú 26 km dlhé, široké 10 – 18 km, rozloha 260 km². Celok je nazvaný podľa vrchu Ostrôžka (877m), ktorý však už leží mimo územia Novohradu. Pohorie má charakter náhornej plošiny – planiny, rozčlenenej dolinami potokov na menšie celky. Ostrôžky budujú horniny vulkanického pôvodu, hlavne andezity a ich pyroklastiká (tufy, tufity), len na severnom okraji vystupujú prvotné kryštalické útvary (biotické granodiority až kremité diority). Ostrôžky patria k pohoriu neogénneho vulkanizmu, ktoré vzniklo v konečnom štádiu vývinu Karpatskej geosynklinály, keď prebiehala rozsiahla sopečná činnosť. Tuhár leží na východnom okraji Krupinskej výšiny v doline Tuhárskeho potoka.

Ostrôžky majú stratovulkanickú stavbu – stavbu zvrstvených sopiek, striedajú sa v nich výlevy láv s polohami pyroklastík (t. j. sypkého vyvrhnutého materiálu – tufov, aglomerátov). Prvé prejavy sopečnej činnosti neogénu sa začali v burdigale, keď sa zväčša uložili ryolitné tufy vyvrhnuté zo sopiek. V spodnom tortóne nastáva oživenie sopečnej činnosti vplyvom tektonických pohybov po zlome S – J. Bola to prvá andezitová fáza. Tak vznikli amfibolicko – pyroxenické andezity, ktoré vytvorili nápadné kopy, ktorého typickým príkladom je práve Lysec (716,2 m).

Chotár obce Tuhár sa teda nachádza na rozhraní Slovenského rudohoria – Cinobanské predhorie a Slovenského stredohoria. Je budovaný hlavne pyroklastikami andezitov neogénu, kryštalinikom (granitoídmami a metamorfitmi) veporika a mezozoikom (kremencami, vápencami) obalovej série veporika.

Minerály granitoidov. Akcesorické minerály – súborná charakteristika z biotického granodioritu, opustený kameňolom asi 300 m na JV od kóty 467,3, 2 km na Z od obce. Kremenné žily s hematitom sa vyskytujú v mylonitových zónach, na styku granitoidov a vápencov. Kremenná žila, asi 40 cm mocná vystupuje v grafitických bridliciach, v doline Voliak, na Z od tuhárskeho mlyna.

Zemepisné súradnice: 48° 25' severnej zemepisnej šírky 19° 32' východnej zemepisnej dĺžky. Nadmorská výška 365 m stred obce, 320 – 705 m v chotári.

1.1.2 Tuhárske mramory

Na juhovýchodnom svahu vrchu Domáňová na JV od obce sa ťaží na Slovensku najkrajší mramor. Pomerne veľké ložisko kvalitných kryštalickejých vápencov sa tiahne od Ružinej, kde sa ťaží jeho spodná časť. Nad týmto spodným súvrstvom vápencov nasledujú kremité, sivé až tmavosivé vápence s vložkami dolomitov a dolomitických vápencov. Nad nimi je vyvinutý mohutný komplex vrchných bielych až sivobielych vápencov smeru JZ – SV, dlhý 800 – 1600 m, mocnosti 30 – 400 m, v ktorom boli pôvodne založené štyri a neskôr viac väčších aj menších lomov. V tomto metamorfovanom súvrství svetlých vápencov je niekoľko polôh pestrofarebných vápencov, ktoré dosahujú hrúbku do 12 m; ťažia sa ako kvalitné „tuhárske“ mramory. Rekryštalizovaný vápenec je jemnozrnný, celistvý, odolný a tvrdý. Farebne a textúrne je veľmi zaujímavý. Uplatňuje sa v ňom veľa farebných odtieňov. Z textúr prevláda páskovaná a žilkovaná nad brekciovitou. Je sivý, žltkastý, zelenkastý, svetlohnedý s nepravidelnými žilkami alebo vínovočervený s tmavočervenými až tmavosivými žilkami s nádychom do fialova; biely, svetlosivý s tmavo-sivými až čiernymi pásikmi s úločkami označovaný ako „divoký“. Na trhlinách sú niekedy vyvinuté romboedrické XX kalcitu. Ilustratívne uvedieme chemické zloženie – CHA mramoru: SiO_2 , Al_2O_3 , Fe_2O_3 , CaO , MgO , TiO_2 , SO_3 , K_2O , Na_2O . Od dávna sa ťažia bloky max. 2,5 x 3 m veľké, ktoré sa používajú na výrobu dekoračného kameňa a kedysi aj na výrobu drobnej kamennej galantérie.

1.1.3 Výmera obce a využitie pôdy

Celková výmera obce je 19 235 585 m².

Tabuľka č.6

Poľnohospodársky pôdny fond v m ²	5451057
Z toho orná pôda	60781
Záhrady	134771
Trvalé trávnaté porasty	5252115
Vinice	3390
Nepoľnohospodárska pôda	13784528
Vodné plochy	65627
Zastavané plochy	456970
Ostatné plochy	307197

Zdroj: statistics.sk

Od roku 2009 pokleslo množstvo poľnohospodárskej pôdy o 13 467 m². Tento pokles bol spôsobený vzrastom zastavanej plochy na úkor záhrad.

Problémom využitia poľnohospodárskej pôdy je najmä jej nedostatočné využitie a obhospodarovanie. Toto je spôsobené najmä dotačnou politikou.

Vlastníctvo a správa pôdy: Najviac pôdy obhospodaruje Pozemkové spoločenstvo Tuhár – urbariát, Agrotom s.r.o., Tomášovce a Lesy SR.

1.2 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

1.2.1 Stav a vývoj počtu obyvateľstva

Obec Tuhár má od roku 2009 stabilný počet obyvateľov. K drobnému poklesu došlo v roku 2010, ale odvtedy je počet obyvateľov takmer nemenný. Na tomto poklese sa

podieľala vo väčšej miere migrácia, ale aj nízky prirodzený prírastok obyvateľstva. Najväčší úbytok obyvateľov bol v roku 2009. V ďalších rokoch počet obyvateľov mierne narástol a od tej doby viac menej stagnuje. Počet prisťahovaných a odťahovaných je približne vyrovnaný. Vyššie spomínané výkyvy boli spôsobené prirodzeným úbytkom obyvateľstva.

Vývoj počtu obyvateľstva v obci

Tabuľka č.7

Počet obyvateľov	Rok					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	187	189	181	178	180	184
Ženy	206	204	197	192	190	186
Spolu	393	393	378	370	370	370

Dlhodobý vývoj počtu obyvateľov

Tabuľka č. 8

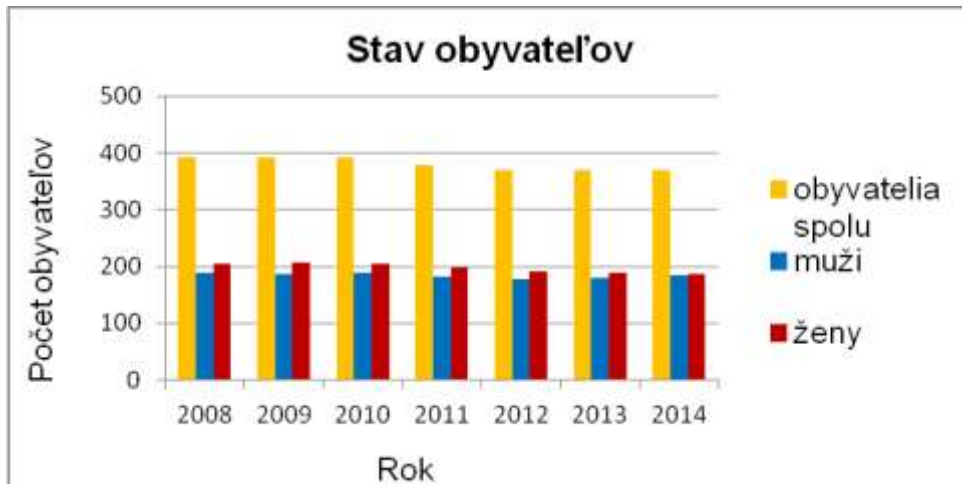
Rok (SOBD)	1991	2001	2011
Počet obyvateľov	-	447	378

Pohyb obyvateľstva

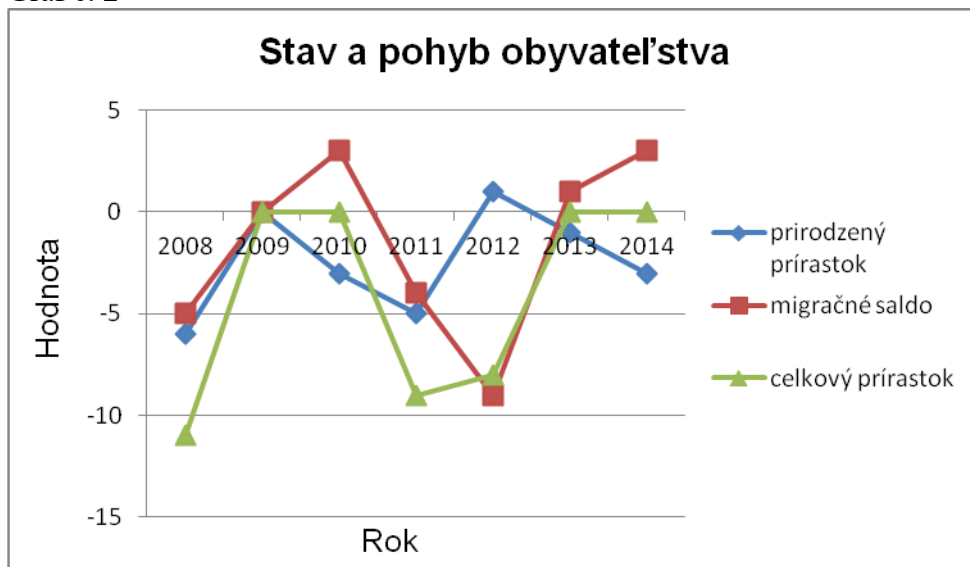
Tabuľka č. 9

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Obyvatelia spolu	393	393	393	378	370	370	370
Muži	188	187	189	181	178	180	184
Ženy	205	206	204	197	192	190	186
Narodení	4	2	4	1	7	4	4
Zomretí	10	2	7	6	6	5	7
Prirodzený prírastok	-6	0	-3	-5	1	-1	-3
Prisťahovaní	4	8	12	1	0	9	15
Odstťahovaní	9	8	9	5	9	8	12
Migračné saldo	-5	0	3	-4	-9	1	3
Celkový prírastok	-11	0	0	-9	-8	0	0

Graf č.1

Graf č. 2

1.2.2 Veková štruktúra obyvateľstva

Najpočetnejšou vekovou skupinou v obci sú obyvatelia v produktívnom veku. Celkovo však možno povedať, že obec starne, pretože pri porovnaní počtu detí do 15 rokov a obyvateľstva v poproduktívnom pripadajú na jedno dieťa približne 1,31 obyvatelia v poproduktívnom veku. V roku 2008 bol tento pomer 1,28. Potom pár rokov nasledovalo mierne zvýšenie. V roku 2014 sa tento pomer znížil takmer na úroveň z roku 2008.

Pomer počtu mužov a žien v obci je vyrovnaný.

Tabuľka č. 10

Veková kategória	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Spolu	393	393	393	378	370	370	370
0 až 4	9	11	13	11	16	17	20
5 až 9	14	12	13	13	12	11	10
10 až 14	23	23	19	17	13	12	15
15 až 19	24	21	26	22	25	26	21
20 až 24	29	28	26	25	18	20	21
25 až 29	34	32	24	24	26	26	27
30 až 34	37	39	49	39	31	29	28
35 až 39	22	24	26	31	35	36	37
40 až 44	20	23	19	16	18	21	21
45 až 49	34	21	22	24	22	20	22
50 až 54	43	51	51	41	36	31	22
55 až 59	22	24	23	30	35	40	45
60 až 64	23	22	24	21	20	21	22
65 až 69	13	17	18	21	19	18	17
70 až 74	12	12	9	8	13	15	17
75 až 79	19	17	18	21	15	8	8
80 až 84	10	10	9	10	14	14	12
85 až 89	3	3	2	2	1	4	5
90 až 94	1	2	2	1	1	1	0
95 až 99	1	1	0	1	0	0	0
100 a viac	0	0	0	0	0	0	0

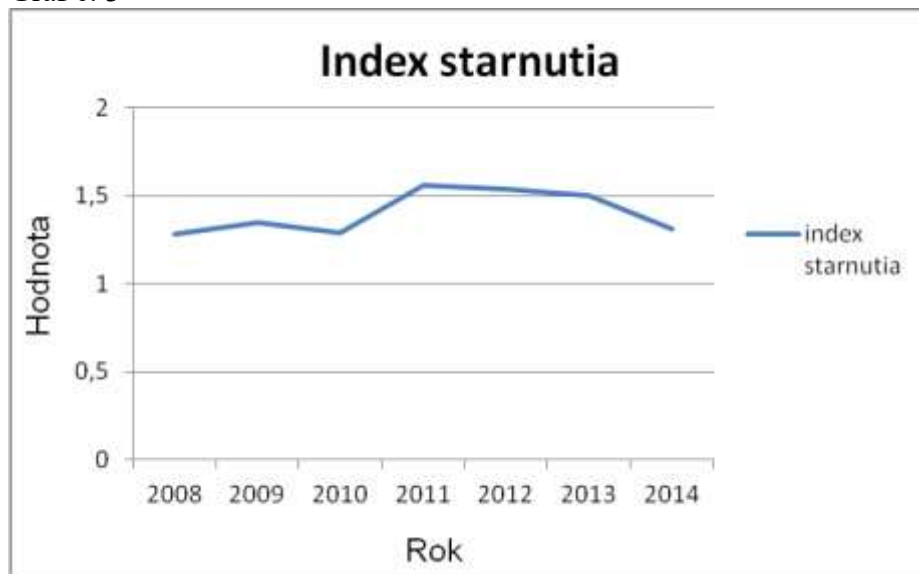
Tabuľka č. 11

Veková skupina	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Predproduktívny vek	46	46	45	41	41	40	45
Produktívny vek	288	285	290	273	266	270	266
Poproduktívny vek	59	62	58	64	63	60	59

Tabuľka č. 12

Index starnutia v %	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	1,28	1,35	1,29	1,56	1,54	1,5	1,31

Graf č. 3

1.2.3 Národnostná štruktúra obyvateľstva

Národnostne možno považovať obec Tuhár za etnograficky vyrovnanú, nakoľko podľa údajov posledného sčítania ľudu je podiel slovenskej národnosti 91,88 %.

Tabuľka č. 13

Národnosť	Pohlavie		Spolu
	Muži	Ženy	
Slovenská	168	183	351
Česká	0	1	1
Nezistená	16	14	30
Spolu	184	198	382

Tabuľka č. 14

Materinský jazyk	Pohlavie		Spolu
	Muži	Ženy	
Slovenský	169	182	351
Český	0	1	1
Nezistený	15	15	30
Spolu	184	198	382

1.2.4 Náboženská štruktúra obyvateľstva

V obci výrazne prevažuje katolícke vierovyznanie - 83,50 %, ďalšou početnou skupinou sú obyvatelia evanjelického vierovyznania a len veľmi malú časť tvorí iné vierovyznanie.

Tabuľka č. 15

Náboženské vyznanie	Pohlavie		Spolu
	Muži	Ženy	
Rímskokatolícka cirkev	154	165	319
Gréckokatolícka cirkev	0	1	1
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	5	5	10
Bez vyznania	7	11	18
Iné	1	0	1
Nezistené	17	16	33
Spolu	184	198	382

V obci sa nachádza katolícky kostol.

1.2.5 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva

Najviac obyvateľov obce je so stredoškolským vzdelaním s maturitou, druhá najpočetnejšia časť má učňovské vzdelanie bez maturity. V obci je relatívne vysoký aj počet vysokoškolsky vzdelaných ľudí (spolu 34).

Tabuľka č.16

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	Pohlavie		Spolu
	muži	ženy	
Základné	24	35	59
Učňovské (bez maturity)	47	29	76
Stredné odborné (bez maturity)	19	12	31
Úplné stredné učňovské (s maturitou)	9	11	20
Úplné stredné odborné (s maturitou)	33	58	91
Úplné stredné všeobecné	3	8	11
Vyššie odborné vzdelanie	1	2	3
Vysokoškolské bakalárske	3	2	5
Vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské	12	13	25
Vysokoškolské doktorandské	3	1	4
Vysokoškolské spolu	18	16	34
Študijný odbor	technické vedy a náuky I (baníctvo, hutníctvo, strojárstvo, informatika a VT, elektrotech., tech. chémia, potravinárstvo)		5

	technické vedy a náuky II (textilná v., sprac. kože, dreva, plastov, v. hud. nástrojov, archit., staveb., dopr., pošty, telekom., automatiz., špec. odb.)	0	3	3
	poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy a náuky	4	0	4
	zdravotníctvo	1	1	2
	spoločenské vedy, náuky a služby I (filozof., ekon., polit. a práv. vedy, ekonomika a manaž., obchod a služby, SŠ- OA, HA, praktická š., učeb. odb.)	7	3	10
	spoločenské vedy, náuky a služby II (histor., filolog., pedag. a psych. vedy, publicistika a informácie, telových., učiteľstvo, SŠ - gym.)	2	4	6
	vojenské a bezpečnostné vedy a náuky	1	0	1
	nezistený	0	3	3
Bez školského vzdelania		24	20	44
Nezistené		6	7	13
Úhm		184	198	382

1.3 TRH PRÁCE

1.3.1 Zamestnanosť, ekonomická aktivita a dochádzka do zamestnania

Najviac obyvateľov je zamestnaných v oblasti maloobchodu, verejnej správy a vzdelávania. Často zastúpené profesie sú aj robotníci v potravinárstve, strojárstve, stavebníctve a drevospracujúcom priemysle. Väčšina obyvateľov je zamestnaná mimo obce. V samotnej obci je 53 pracovných miest, čo súvisí so slabou ekonomickou aktivitou. Z celkového počtu obyvateľov obce je zamestnaných 185 ľudí.

Tabuľka č. 17

Odvetvie ekonomickej činnosti	Ekonomicky aktívne osoby			
	muži	ženy	spolu	z toho dochádza do zamestnania
Pestovanie plodín a chov zvierat, poľovníctvo a služby s tým súvisiace	4	3	7	4
Lesníctvo a ťažba dreva	1	0	1	0
Ťažba uhlia a lignitu	1	0	1	1
Výroba potravín	2	3	5	3
Výroba odevov	0	1	1	0
Spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva a korku okrem nábytku; výroba predmetov zo slamy a prúteného materiálu	4	1	5	4
Výroba chemikálií a chemických produktov	1	1	2	2
Výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov	1	2	3	0
Výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení	3	0	3	2
Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	0	1	1	1
Výroba elektrických zariadení	0	2	2	0
Výroba strojov a zariadení i. n.	5	3	8	7
Výroba motorových vozidiel, návesov a prívosov	2	1	3	0
Zber, úprava a dodávka vody	0	1	1	0

Výstavba budov	3	1	4	1
Inžinierske stavby	2	1	3	1
Špecializované stavebné práce	4	1	5	4
Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov	4	0	4	3
Veľkoobchod, okrem motorových vozidiel a motocyklov	5	2	7	7
Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	6	11	17	10
Pozemná doprava a doprava potrubím	4	3	7	6
Skladové a pomocné činnosti v doprave	1	0	1	0
Poštové služby a služby kuriérov	0	2	2	2
Ubytovanie	1	1	2	1
Činnosti reštaurácií a pohostinstiev	1	3	4	3
Počítačové programovanie, poradenstvo a súvisiace služby	0	1	1	0
Finančné služby, okrem poistenia a dôchodkového zabezpečenia	0	2	2	2
Poistenie, zaistenie a dôchodkové zabezpečenie okrem povinného sociálneho poistenia	2	2	4	3
Právne a účtovnícke činnosti	2	0	2	2
Architektonické a inžinierske činnosti; technické testovanie a analýzy	3	1	4	4
Bezpečnostné a pátracie služby	6	0	6	6
Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	11	4	15	11
Vzdelávanie	4	7	11	10
Zdravotníctvo	1	6	7	6
Starostlivosť v pobytových zariadeniach (rezidenčná starostlivosť)	2	5	7	6
Sociálna práca bez ubytovania	0	3	3	3
Športové, zábavné a rekreačné činnosti	1	0	1	1
Ostatné osobné služby	0	1	1	1
Nezistené	14	8	22	15
Spolu	101	84	185	132

Ekonomická aktivita

Tabuľka č. 18

Ekonomická aktivita	Počet	%
Závislé osoby	185	50
Zamestnané osoby	185	50

Na jednu zamestnanú osobu v obci pripadá 1 závislá, resp. nepracujúca osoba.

1.3.2 Nezamestnanosť

V roku 2009 dosiahla miera nezamestnanosti v obci 31,5 %. V roku 2014 bolo nezamestnaných 68 ľudí. Nezamestnanosť je na úrovni 31 %.

Nezamestnanosť v obci

Tabuľka č.19

Pohlavie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muž	37	38	47	43	53	49
Žena	19	20	19	17	24	19
Spolu	58	58	66	60	77	68

Zdroj: Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Lučenci

V roku 2009 bol počet nezamestnaných v obci 58 osôb. Najvyššia nezamestnanosť v obci bola zaznamenaná v roku 2013. V obci sa v priebehu sledovaného obdobia vytvorilo len veľmi málo pracovných príležitostí, čo nútilo jej obyvateľov riešiť svoju situáciu dochádzaním alebo trvalým odchodom za prácou mimo obce.

1.4 EKONOMICKÝ ROZVOJ (EKONOMIKA)

1.4.1 Majetok a rozpočet obce

1.4.1.1 Majetok

Hodnota majetku obce bola 614 784,57 € a od roku 2008 mierne stúpol. Tento nárast bol spôsobený najmä investíciou do infraštruktúry. Zadlženosť obce bola 18 190 € V roku 2008 bol pomer záväzkov k vlastnému majetku 2,95 %.

V roku 2010 klesol na 2,9 % a zadlženosť klesla na 13 915 €. V roku 2014 stúpol na 18,13 %. Z toho najväčší podiel mali krátkodobé záväzky (176 314 € z celkových záväzkov 184 065,62 €). Úver klesol na 6 550 €. Majetok v roku 2014 mal hodnotu 1 014 988,06 €. V roku 2015 klesol úver na hodnotu 4 750 €.

1.4.1.2 Obecný rozpočet

Obec hospodári z príjmami cca 82 855 €. Najväčšiu časť týchto príjmov tvoria daňové príjmy 94,06 %. Druhú najvýraznejšiu zložku príjmovej časti rozpočtu tvoria transfery.

1.4.2 Malé a stredné podnikanie, samostatne hospodáriaci roľníci

V obci je ku dňu spracovania dokumentu, podľa obchodného registra, evidovaných 8 podnikateľských subjektov. Evidencia však nezodpovedá realite z hľadiska aktivity podnikateľských subjektov. Subjekty podnikajúce v oblasti poľnohospodárstva nevyužívajú pôdu, ktorú obhospodarujú tak, aby využili potenciál obce. Svoju prevádzkovú jednotku tu má okrem iných CBA, Hostinec Eva, Slovenská Pošta. V obci sa nachádza Pozemkové spoločenstvo Tuhár – urbariát. Občania majú málo skúseností s podnikaním a tým klesá záujem o ekonomickú aktivitu v oblasti pôdohospodárstva, ktoré by mohlo vzhľadom na zdroje obce ovplyvniť ďalší rozvoj obce. Chýba dostupnosť poradenských služieb pre podnikateľov.

1.4.3 Cestovný ruch

V obci sú predpoklady pre rozvoj rekreácie a vidieckeho turizmu. Z prírodných daností je to rozsiahly horský masív Sedem chotárov (602 m), tiež horský masív Bralo, Bralce (817 m) a Jaskyňa pod Bralcami. V katastri sa nachádza aj Morháčova jaskyňa. Obec sa nachádza Tuhárskom krase.

V rámci rozvoja agroturistiky je potrebné podporovať zriaďovanie turistického ubytovania v súkromí.

V obci absentuje akákoľvek turistická infraštruktúra, značenie a propagácia pre potreby cestovného ruchu. Pričom existuje množstvo kapacít.

V stratégii oblastnej organizácie cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie, ktorej je Obec Tuhár členom, sú navrhnuté nasledovné turistické trasy:

CH, P: Poltár – Kalinovo – Briežky – Mládzovo – Turičky – Cinobaňa – Lovinobaňa – Ružiná – Tuhár

CH, E, P: Ružiná – Divín – Tuhár – Budiná – Piešť – Detva – Detvianske Skliarovo – Poľana

CH, E, P: Ružinská priehrada – Ružiná – Tuhár – Polichno - Ábelová – Budiná

C: Halič – Stará Halič – Tuhár – Budiná

V obci sa nachádzajú kapacity na budovanie ubytovacích a stravovacích zariadení, ako aj informačnej infraštruktúry.

V katastri obce sa nachádza chatový areál bývalého Lovinitu Lovinobaňa a v blízkosti je veľká chata Poľana. V minulosti sa do týchto chát uskutočňovali poznávacie školské výlety a školy v prírode.

1.5 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

1.5.1 Inštitúcie a organizácie

Hlavným objektom občianskeho vybavenia v obci je Obecný úrad so zasedačkou, knižnica a kultúrny dom, ľudová izba. Technický stav týchto objektov je nepostačujúci.

Najbližšie zastúpenie štátnej správy sa nachádza v meste Lučenec. Jedná sa o: Okresný úrad, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, pobočku finančného riaditeľstva, Sociálnu poisťovňu.

Taktiež bankový sektor je zastúpený len v Lučenci. Má tu svoje pobočky 13 komerčných bánk. Ďalej sú tu pobočky 3 zdravotných a iných poisťovní.

Z hľadiska finančného trhu ako aj z iných hľadísk je pre obec Tuhár centrom peňažníctva a poisťovníctva mesto Lučenec. V Lučenci sa nachádza aj Regionálna rozvojová agentúra.

1.5.2 Školstvo

V obci nie je materská ani základná škola. Tieto boli zrušené v roku 2007. Je tu nízky počet detí predškolského a školského veku a zo strany štátu chýbajú finančné prostriedky (nie je záujem) na prevádzkovanie škôl a školských zariadení s nízkym počtom detí. Deti z obce navštevujú materskú školu a základnú školu v Divíne, v Haliči a v Lučenci. Chýba tu tiež zariadenie pre mimoškolskú činnosť detí, kde by mohli aktívne tráviť voľný čas v rôznych krúžkoch.

1.5.3 Sociálna a zdravotná starostlivosť

V obci nie je žiadne zariadenie sociálneho typu ani zdravotnícke zariadenie. Chýba tu aj ambulancia praktického lekára. – Lekár chodí do Tuhára každé dva týždne ordinovať z Divína. V sociálnej oblasti je potrebné riešiť bývanie pre seniorov vyžadujúcich opatrovateľskú službu formou združenia prostriedkov so susednými obcami. Je navrhnuté vybudovanie domu sociálnych služieb pre seniorov a osôb vyžadujúcich osobitnú starostlivosť. Kapacita tohto zariadenia bude 50 lôžok, s možnosťou nárastu kapacity zodpovedajúcej potrebám celého regiónu a vytvorí sa 10 pracovných miest.

1.5.4 Služby

V obci sa nachádza obchod potraviny a pohostinstvo.

Vyššia občianska vybavenosť sa na riešenom území nevyskytuje, len základná má zastúpenie.

Zo služieb občanom a ich deficitu je nevyhnutné spomenúť obecný cintorín. Tento je v nevyhovujúcom stave.

1.5.5 Kultúra a šport

Najväčší organizátor kultúrnych akcií je Obecný úrad. Na aktivitách sa podieľa aj Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár, ktoré funguje od roku 2010. Z kultúrnych zariadení sa v obci nachádza kultúrny dom a knižnica. Tieto sú v nevyhovujúcom technickom stave. V obci sa nachádza posilňovňa, ktorej materiálno – technické vybavenie je v nevyhovujúcom stave. V budúcnosti plánuje obec realizovať súťaž country beh – keďže z obce pochádza súčasná reprezentantka Slovenskej republiky v tomto behu (Martinská Jana – Redox Lučenec). V obci chýba futbalový klub.

1.5.6 Bývanie

Stav bytového fondu

V obci Tuhár je časť bytového fondu neobývaná. Z celkového počtu domov 178 je neobývaných približne 15 %. V obci sa nachádza jeden bytový dom. Bytový fond je celkovo zastaralý. Z celkového počtu domov bola väčšina postavená medzi rokmi 1919 –

1960. 22 domov je mladších ako 35 rokov. Obec eviduje aj záujemcov o obecné nájomné byty. Tieto bude v budúcnosti realizovať rekonštrukciou objektov v obecnom vlastníctve, resp. výstavbou. V obecnom vlastníctve sú dve školy, dom smútku a budova obecného úradu. Neobývané rodinné domy sú vhodné na využitie v cestovnom ruchu na ubytovanie v tradičných miestnych domoch. Prírodné podmienky blízkeho okolia poskytovali obyvateľom obce potrebný stavebný materiál, napr. kameň a piesok. Domy sú väčšinou z kameňa a váľkov. Niektoré z pálených tehál. Problémom využitia týchto domov sú komplikované vlastnícke vzťahy (rozdobenosť vlastníctva a nezáujem vlastníkov o predaj domov).

1.5.7 Ochrana a bezpečnosť

Obec nemá zriadenú obecnú políciu a nemá tu zastúpenie ani štátna polícia. Obec patrí pod políciu v Lovinobani. V obci je požiarna ochrana zabezpečená dobrovoľným hasičským zborom, ktorý má k dispozícii objekty požiarnej zbrojnice vybavené základnou hasiacou technikou. Požiarna voda je zabezpečovaná z existujúcich provizórnych požiarnych nádrží na potoku. Keďže v obci nie je verejný vodovod, chýba v nej aj hydrant.

1.6 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

1.6.1 Doprava

Širšie vzťahy obce Tuhár sú podmienené dopravnými väzbami na sídelnú štruktúru Banskobystrického kraja. Základným druhom dopravy je cestná.

V cestnej doprave je pripojenie riešeného územia na hlavnú cestnú sieť zabezpečené cestou I. triedy/E 58: (I/61, I/2, D1, I/51, I/65, I/50) štátna hranica SR/A – Bratislava – Nitra – Zvolen – Rimavská Sobota – Rožňava – Košice – Michalovce – štátna hranica SR/UA. Ďalej obcou prechádza cesta III. triedy, smer Budiná. V obci sú miestne komunikácie, medzi ktorými sú aj nespevnené komunikácie.

Hromadnú dopravu osôb umožňuje niekoľko prímestských liniek SAD na trase Lučenec – Halič - Stará Halič - Tuhár, Budiná a tiež Lučenec – Vidiná - Podrečany – Ružiná – Divín – Tuhár.

V danom území sa uplatňuje všeobecný trend uprednostňovania individuálnej automobilovej dopravy pred ostatnými druhmi dopravy. Nie všetky miestne komunikácie sú spevnené asfaltovým povrchom. Dve miestne komunikácie sú ešte neasfaltované. Účelové komunikácie, ktoré slúžia prevažne pre dopravnú obsluhu poľnohospodárskymi strojmi a napájajú sa na miestne komunikácie sú nespevnené. V obci nie sú vybudované pozdĺž miestnych komunikácií chodníky. Pešie priestranstvá sa v obci nenachádzajú.

Čerpace stanice sa nachádzajú vo vzdialenosti cca 18 km. Najbližšia železničná trať je vzdialená 7 km. Letecká doprava s verejnou prepravou osôb sa v území nenachádza, najbližšie letisko je Sliač – 55 km.

1.6.2 Voda, kanalizácia a plyn

Širšie územie obce Tuhár spadá do povodia horného Ipľa prostredníctvom toku Tuhársky potok, ktorý preteká katastrom obce a je aj hlavným recipientom pre odvádzanie povrchových vôd zo širšieho územia. Tok Tuhársky potok je upravený a má na viacerých úsekoch vybudované ochranné hrádze. Najbližšia vodná nádrž je v katastri obce Ružiná, vzdialená cca 6,5 km, ktorá slúži prioritne na chov rýb, ale využíva sa aj na rekreačné kúpanie. Ďalej je to rybník Tomášovce, vzdialený cca 15 km.

V obci sa nenachádza verejný vodovod. Je iba z časti privedené potrubie z obce Divín približne v dĺžke 3500 m. V obci bolo v roku 2015 vybudovaných prvých 319 metrov rozvodného potrubia – zatiaľ je nefunkčné.

Obec Tuhár patrí medzi prevažnú väčšinu obcí v okrese, ktoré nemajú vybudovanú ČOV s verejnou kanalizačnou sieťou.

Vodný tok Tuhársky potok je znečisťovaný splachmi zo žump a septikov z domácností i splachmi z areálov živočíšnej výroby a dopravy.

Územie obce Tuhár je plynofikované na 100%.

1.6.3 Elektrická energia, osvetlenie a rozhlas

Konfigurácia a počet distribučných trafostaníc vyhovuje pre súčasný stav. Sekundárna sieť je zrekonštruovaná, rozvody sú vedené trasou na betónových stĺpoch, v malých úsekoch sú vybudované aj káblové rozvody. Celkový počet trafostaníc je 3. Najväčší odber je potrebný pre bytové domy, objekty občianskej vybavenosti a taktiež pre podnikateľské aktivity pri ťažbe nerastných surovín, kde pôsobí firma Geomramor s.r.o. Tuhár.

Verejné osvetlenie bolo zrekonštruované z prostriedkov EÚ a štátneho rozpočtu v roku 2015. V súčasnosti je moderné, LED osvetlenie spĺňajúce nároky na úsporu energie. Vymenených bolo 57 lúčok a doplnených ďalších 24 lúčok, káble verejného osvetlenia, výložníky a rozvodná skriňa.

Ústredňa obecného rozhlasu je umiestnená v priestoroch obecného úradu. Rozvody obecného rozhlasu sú vzdušné, ktoré sú vedené od obecného úradu v spodnej časti betónových stĺpov elektrickými NN rozvodmi v bezpečnej vzdialenosti podľa STN noriem. Amplióny sú umiestnené na najfrekventovanejších miestach obce, križovatkách miestnych komunikácií a pred obecným úradom.

1.6.4 Environmentálna infraštruktúra

1.6.4.1 Nakladanie s odpadmi

V obci je zabezpečený zber a odvoz komunálneho odpadu firmou Mepos na skládku Čurgov (kataster Lučenec). Problémom sú tiež staré environmentálne záťaž (tzv. divoké skládky tuhého komunálneho odpadu - TKO) na viacerých miestach katastrálneho územia, ktoré ohrozujú najmä vodu a pôdu.

V separovaní odpadu je obec na slušnej úrovni, tretí rok po sebe je najlepšie separujúcou obcou v okr. Lučenec. Zložka dosahuje niečo okolo 25 – 30 % vyseparovaného odpadu z celkového podielu komunálneho odpadu. Obec momentálne triedi (zabezpečuje triedenie) 11 zložiek odpadov (papier, plasty, kovy, železný šrot, pneumatiky, textil, drobné elektro, veľké elektrospotrebiče, drobný stavebný odpad, kompostovanie, jedlé oleje).

1.6.4.2 Kvalita ovzdušia a hluk

Sporadicky zhoršujú stav ovzdušia obce aj diaľkové prenosy znečisťujúcich látok z priemyselného centra Lučenec. Tieto spády sú nepravidelné a závisia od smeru prúdenia vzduchových mäs. Nákladné autá vyvážajúce kamenivo z lomu ovplyvňujú kvalitu ovzdušia a hluk, nakoľko aj tento zdroj zabezpečuje stavebný materiál pri výstavbe rýchlostnej cesty R1. Vozidlá prechádzajú cez obec v smere do Divína a späť. Kamenivo je vyvázané aj v smere na Starú Halič, čo tiež znečisťuje ovzdušie a tvorí hluk. Veľmi to vplýva na kvalitu ciest.

Potenciálnym zdrojom znečistenia miestnych komunikácií a následne ovzdušia a zdrojom hluku sú taktiež nákladné autá, ktoré vozia pre Lesy SR drevnú hmotu.

1.6.4.3 Zeleň

Obec v ostatnom čase výrazne obnovila a doplnila zeleň. Boli vysadené okrasné stromy v centre obce, popri potoku, v cintoríne a pri detských ihriskách. Taktiež boli vysadené ovocné stromy v blízkosti detských ihrísk. V okolí obecného úradu bolo vysadených 100 ks hrabov a na námestí ďalších 100 ks brestov (živý plot). V roku 2016 plánuje obec vysadiť 5 ks jedlých gaštanov.

Územie obce sa nachádza mimo ohrozených oblastí Slovenska z hľadiska narušenia životného prostredia. V blízkosti obce sa nachádzajú menšie zdroje znečistenia. V obci sa nachádza stará skládka odpadu, ktorá sa v súčasnosti nevyužíva. Je nutná jej rekultivácia. Problémom je absencia obecnej kanalizácie a čistiarne odpadových vôd. Dôsledkom je horšia hygienická situácia domácností. Niektorí občania majú vybudované žumpy a niektorí domové čistiarne odpadových vôd.

1.6.5 Informačná spoločnosť a telekomunikácie

V súčasnej dobe obec Tuhár nemá vybudovanú digitálnu telefónnu ústredňu. V roku 2016 bude cez Tuhár vedený optický kábel a bude vybudovaný 15 metrový stožiar. Obec plánuje rokovať s jednotlivými operátormi, aby s využitím tohto stožiaru zosilnili mobilný signál. Signál mobilných operátorov je totižto veľmi slabý.

1.7 MANAŽMENT A SPRÁVA OBCE

Obecné zastupiteľstvo má 5 poslancov. Obec vykonáva samosprávu v zmysle zákona NR SR č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení. Obecné zastupiteľstvo nezriadilo žiadne komisie.

Verejné služby v kompetencii obce Tuhár sú poskytované na zmluvnom základe: SSE dodáva elektrickú energiu. Zber tuhého komunálneho odpadu zabezpečuje MEPOS Lučenec. Množstvo služieb zabezpečuje obec svojpomocne.

Odhŕňanie snehu v zime – obec má vlastný traktor, pluh, posýpač – rozmetadlo. Tiež má k dispozícii cca 1000 l cisternu na vodu, ktorou pomáha ľuďom v lete, keď je nedostatok úžitkovej vody. Obec vlastní obecnú miešačku, ktorá môže slúžiť aj občanom obce.

Údržbu zelene v cintoríne obec realizuje taktiež svojpomocne.

1.8 EX POST HODNOTENIE PREDCHÁDZAJÚCEHO PHSR

V predchádzajúcom plánovacom období boli zrealizované nasledovné projekty:

- 5.2. Pamätná izba obce Tuhár
- 5.1. Organizácia kultúrno – spoločenských podujatí a športových podujatí
- 3.1. Rekonštrukcia verejného osvetlenia
- 1.5. Výsadba zelene

Ďalšie projekty neboli realizované z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov.

1.9 DOPLNKOVÉ ANALÝZY K ANALÝZE VNÚTORNÉHO PROSTREDIA

1.9.1 Zoznam podnikateľských subjektov

Tabuľka č. 20

P.č.	Názov	IČO	Adresa	Kontakt	Spolupráca s obcou	Sektor a aktivita
1.	M-MARKET, akciová spoločnosť	36027146	98401 Lučenec Dukelských hrdinov 2	-	-	-
2.	Eva Čemanová HOSTINEC-EVA	17834970	98512 Tuhár námestie	-	-	-
3.	Slovenská pošta, a.s.	36631124	97401 Banská Bystrica Partizánska cesta 9	-	-	-
4.	CBA Slovakia, a.s.	36620319	98401 Lučenec Dukelských hrdinov 2	-	-	-
5.	Ing. Michal Martinský	46726314	98512 Tuhár 174	-	-	-
6.	Ing. Jaroslav Fízal'	14180286	98401 Lučenec Pivničný rad 5188/6	-	-	-

Zdroj: www.zrsr.sk

1.9.2 Zoznam mimovládnych organizácií

Tabuľka č. 21

P.č.	Názov	IČO	Adresa	Kontakt	Spolupráca s obcou	Sektor a aktivita
1.	ČAČIPEN / ISTOTA, o.z.	42299641	86, 98512 Tuhár, Slovenská republika	-	-	-
2.	Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	42188881	Tuhár 2, 98512 Tuhár	-	-	-
3	Občianske združenie ŽIAKOV VRCH	42011850	Budiná lazy 229, 98512 Tuhár,	-	-	-
4	Spoločenstvo vlastníkov bytov a nebytových priestorov 8 b.j. Tuhár súp. č. 4	37998226	98512 Tuhár,	-	-	-

1.9.3 Analýza kľúčových hráčov

Účastníci, všeobecný prehľad a záujmy

Tabuľka č. 22

P.č.	Názov	Záujem v konkrétnom projekte v rámci PHSR	Vyhodnotenie, poznámky
1.	Agropodnikatelia	Dostupnosť obce, infraštruktúra	Finančné zdroje, Príprava projektov
2.	Nezamestnaní vlastníci pôdy hospodáriaci v obci	Vytváranie pracovných príležitostí, hospodárska aktivita, infraštruktúra	Príprava projektov
3.	Neziskové organizácie	Dostupnosť obce, infraštruktúra	
4.	Pozemkové spoločenstvá	Dostupnosť obce, infraštruktúra	Príprava projektov
5.	Oblasťná organizácia CR	Budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry pre cyklistov a turistov (turistické trasy v zmysle stratégie)	Príprava a implementácia projektov
6.	BBSK	Udržanie tradícií, podpora tradičných podujatí	Príprava a implementácia projektov, Zdroje financovania
7.	RRA Lučenec	Spolupráca pri príprave a implementácii projektov	Príprava a implementácia projektov
8	Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	Spolupráca pri príprave a implementácii projektov, Udržanie tradícií, podpora tradičných podujatí	Príprava a implementácia projektov

Zapojenie subjektu

Tabuľka č. 23

Akcia	Informuj	Konzultuj	Partnerstvo	Kontroluj
Etapa				
Identifikácia problémov	Agropodnikatelia BBSK Oblasťná organizácia CR	Nezamestnaní vlastníci pôdy hospodáriaci v obci Agropodnikatelia Občania	Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	-
Plánovanie	Občania Agropodnikatelia Neziskové organizácie	Nezamestnaní vlastníci pôdy hospodáriaci v obci Agropodnikatelia Pozemkové spoločenstvá	Agropodnikatelia Pozemkové spoločenstvá Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	-
Implementácia	BBSK	RRA Lučenec Oblasťná organizácia CR	Agropodnikatelia Pozemkové spoločenstvá Neziskové organizácie Oblasťná organizácia CR BBSK Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	-
Monitoring, evaluácia	Obecné zastupiteľstvo	-	Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	BBSK

Vplyv subjektu

Tabuľka č. 24

Účastníci	Vplyv subjektu (+-)	Podobnosť záujmov
Dominantní		
1. Agropodnikatelia	+-	7
2. Pozemkové spoločenstvá	+-	7
3. Vlastníci pôdy	+-	7
Závislí		
4. Nezamestnaní vlastníci pôdy hospodáriaci v obci	+	7
Jednoznační		

5. BBSK	+	-
6. RRA Lučenec	+	-
7. Oblastná organizácia CR	+	1,2,3,4
8 Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár	+	5,6

2 Analýza vonkajšieho prostredia

Analyzuje vonkajšie faktory vplyvajúce na rozvoj obce.

STEEP analýza

Tabuľka č. 25

Sociálne	Technologické	Ekonomické	Ekologické	Politické	Hodnoty
Nedostatočná kúpna sila a nezamestnanosť obyvateľstva	Spôsob využívania zdrojov existujúcimi podnikateľskými subjektmi	Podporné programy pre rozvoj vidieka a cestovného ruchu	Ochrana prírody a krajiny	Agrárna politika Európskej únie a SR	Konzervatívnosť, obtiažna aplikácia zmien
Celospoločenská stagnácia niektorých odvetví	-	-	Záujmy poľovních spolkov Záujmy turistov	Dotačná politika EÚ a SR	-
-	-	-	Politika ŽP	Administratívna náročnosť podnikania	-

Agrárna a dotačná politika Európskej únie a SR – podporné nástroje ovplyvňujú podnikateľské subjekty, ich produkciu, či hospodársku aktivitu. V prípade, že sú poskytované priamoúmerne vlastníctvu pôdy a nie hospodárskej aktivite, majú negatívne dopady na ekonomický rozvoj územia.

Administratívna náročnosť čerpania rozvojovej pomoci štátu a EÚ môže odradiť kľúčových hráčov v malých obciach od čerpania dotácií (napr. komplikované verejné obstarávanie môže predražiť náklady na projekt). Zvyšovanie náročnosti procesu a zároveň absencia podporných programov vylúči menšie obce z oblasti rozvojovej pomoci a znevýhodní ich pred finančne silnejšími obcami.

Kolízia záujmov štátnej ochrany prírody so záujmami rozvoja cestovného ruchu a spoločnými záujmami vlastníkov a správcov lesov.

3 SWOT ANALÝZA OBCE

Tabuľka č. 26

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">- Obec má relatívne dobrú polohu vo vzťahu k cestnej, železničnej a vzdušnej infraštruktúre- Blízkosť mestských sídel – Lučenec, Detva, Poltár, Zvolen (sídla okresov) a Banská Bystrica (sídlo kraja).- Neznečistené životné prostredie- Množstvo prírodných zaujímavostí a atraktivít pre turistov- Voľné priestory na podnikateľské aktivity najmä v oblasti cestovného ruchu a služieb- Voľné priestory pre bytovú výstavbu- Dostatok ornej pôdy- Dobrý demografický vývoj	<ul style="list-style-type: none">- Chýbajúca kanalizácia a ČOV- Chýbajúci vodovod- Nedostatočné pripojenie na internet a telefónny signál- Chýbajúci kamerový systém- Chýbajúce a nedostatočne vybavené športoviská v obci- Nevyhovujúca infraštruktúra cestovného ruchu- Nedostatočný marketing obce a propagácia atraktivít- Nekomplexnosť produktu cestovného ruchu- Nevyhovujúci stav služieb v obci, chýbajúce ubytovacie a stravovacie zariadenia- Nedostatočná pripravenosť investičných projektov- Nedostatočne využité kapacity poľnohospodárskej pôdy v obci- Nevyhovujúca doprava v obci – problémy s rýchlosťou vodičov- Nevyhovujúci stav miestneho cintorína a domu smútku- Chýbajúca infraštruktúra pre mladých – nájomné bývanie- Chýbajúce služby pre seniorov- Nedostatočné protipožiarne opatrenia- Nedostatočné vybavenie dobrovoľného hasičského zboru- Nevyhovujúci technický stav obecného úradu, domu kultúry, obecného úradu, knižnice a ľudovej izby- Nevyhovujúci stav obecného rozhlasu- Chýbajúca kultúrna infraštruktúra – amfiteáter- Nevyhovujúci stav námestia a centra obce- Výskyt čiernych skládok- Nevysporiadanosť pozemkov- Nedostatočná technická pripravenosť projektov

Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Potenciálne možnosti pre vznik nových pracovných miest, predovšetkým v oblasti využitia nerastných surovín – obecný podnik, agropodnikania a cestovného ruchu - Zmena agrárnej dotačnej politiky - Využitie štátnych podporných programov pre podporu poľnohospodárstva a rozvoja vidieka - Využitie dostupných grantových schém a nenávratných finančných príspevkov zo súkromných aj verejných zdrojov - Využitie verejno – súkromných partnerstiev pri rozvoji cestovného ruchu - Využitie členstva v organizáciách v prospech rozvoja cestovného ruchu - Rozvoj sektora služieb, najmä v oblasti cestovného ruchu, pre vytvorenie nových pracovných miest. - Možnosť spolupráce obcí v rámci mikroregiónu 	<ul style="list-style-type: none"> - Demotivujúce podnikateľské prostredie a trh práce - Demotivujúca dotačná politika pre agropodnikateľov - Situácia na trhoch nerastných surovín - Nedostatok finančných prostriedkov na realizáciu rozvojových zámerov - Nedostatok pracovných príležitostí a s tým súvisiaca pracovná emigrácia obyvateľstva - Nezáujem miestnych obyvateľov o veci verejné a o spoluprácu

Matica vzájomných väzieb SWOT analýzy

Tabuľka č. 27

	A	B	C	D	E	F	G	H
1			+	+				
2			+	+				
3			+	+				
4			+	+				
5			+	+				+
6	+		+	+		+		+
7	+		+	+			+	+
8.	+		+	+	+	+	+	+
9.	+		+	+	+	+		+
10.			+	+				
11.	+	+	+	+				
12.			+	+				
13.			+	+				
14.			+	+				
15.			+	+				
16.			+	+				
17.			+	+				
18.			+	+				
19.			+	+				
20.			+	+				
21.			+	+				
22.			+	+				
23.			+	+				
24.			+	+				

Výsledky matice sú východiskami strategickej časti pri popise a zdôvodnení popisu prioritných oblastí.

4 ANALÝZA PROBLÉMOV A CIEĽOV

Problémová analýza vychádza z identifikácie väzieb a súvislostí medzi problémami obce, ktoré boli identifikované v rámci predchádzajúcich analytických častí.

Predchádzajúce analýzy obce Tuhár generujú viacero vzájomne prepojených **obmedzení rozvoja**:

- Nezájem miestnych užívateľov pôdy o ekonomickú činnosť a podnikanie
- Podnikateľské prostredie odrádzajúce od aktivít SHR
- Zlý stav infraštruktúry v obci (vodovod, kanalizácia a ČOV, protipožiarne opatrenia, komunikácie, cintorín a dom smútku, verejné budovy, rozhlas, bytová výstavba a ďalšie)
- Nevysporiadanosť pozemkov
- Nevyhovujúci stav infraštruktúry, služieb a marketingu cestovného ruchu

Východiská:

- Využitie existujúcich priestorov a podieľanie sa samosprávy na vysporiadaní pozemkov (aktívna samospráva)
- Podpora podnikateľského prostredia poskytnutím služieb pre SHR v spolupráci s NÚP (aktívna samospráva)
- Investície do infraštruktúry – technickej, sociálnej aj infraštruktúry cestovného ruchu za využitia nenávratných zdrojov financovania
- Skvalitnenie propagácie obce (propagačné materiály, internetová stránka)

B STRATÉGIA OBCE TUHÁR

Strategický cieľ (plánovacie obdobie 2016 – 2023)

Tabuľka č. 28

Priority a opatrenia	1. Prioritná oblasť - Hospodárska	2. Prioritná oblasť - Spoločenská	3. Prioritná oblasť - Environmentálna
		1.1. Podpora vytvárania pracovných miest v obci 1.2. Podpora vytvárania produktu cestovného ruchu 1.3. Podpora agropodnikateľských aktivít v obci 1.4. Skvalitnenie propagácie obce na podporu ekonomickej aktivity	2.1. Budovanie a rekonštrukcia technickej infraštruktúry v obci 2.2. Budovanie a rekonštrukcia spoločenskej infraštruktúry v obci 2.3. Skvalitnenie informovanosti obyvateľov obce
Špecifické ciele	1.1.1. Vytváranie pracovných miest obcou – využitie národných projektov, obecný podnik 1.2.1. Investície do infraštruktúry cestovného ruchu 1.3.1. Podpora aktívneho využívania pôdy a produkcie 1.2.2. Podpora podnikateľských subjektov poskytujúcich 1.4.1. Modernizácia internetovej stránky a vydávanie propagačných materiálov	2.1.1. Vytvorenie podmienok pre bývanie - budovanie nájomného bývania v obci 2.1.2. Budovanie a skvalitňovanie kultúrnej, športovej a inej spoločenskej infraštruktúry 2.2.1. Podpora kultúrnych, spoločenských a športových podnikatí Skvalitnenie internetovej stránky obce a elektronické služby samosprávy	3.1.1. Investície do úpravy verejných priestranstiev, verejnej zelene 3.1.2. Investície do dopravnej infraštruktúry 3.1.3. Investície do odpadového hospodárstva 3.1.4. Investície do propiovodňových opatrení 3.1.5. Investície do hospodárenia s vodou

1. Prioritná oblasť – Hospodárska

Hospodárska stratégia obce smeruje k využitiu potenciálu obce: prírodných zaujímavostí ma polohy obce. Tieto dávajú obci predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu, najmä rekreačnej turistiky a cykloturistiky.

Okrem toho, že v lokalite absentuje infraštruktúra cestovného ruchu – cyklotrasy, značky, informačné tabule, vybavenie stanovišť, služby pre cykloturistov a ďalšie, absentuje aj komplexná propagácia obce, v aktuálnom stave. Obec naplno nevyužíva možnosti vyplývajúce z členstva v oblastnej organizácii cestovného ruchu. Chýba akákoľvek spolupráca s podnikateľskými subjektmi, či už ide o poskytovateľov ubytovacích a stravovacích služieb v okolitých obciach a mestách alebo o cestovné kancelárie vytvárajúce produkt cestovného ruchu. Obec napriek chýbajúcej infraštruktúre vyžadujúcej si značný objem finančných zdrojov chce využiť svoje súčasné kapacity a zamerať sa na cieľovú skupinu turistov, či cykloturistov, ktorí vyhľadávajú práve to, čo obec poskytuje. Popri intenzívnejšej propagácii a cielenejšom marketingu chce obec hľadať zdroje (súkromné aj verejné) na skvalitnenie infraštruktúry a zapojenie obyvateľov obce do vytvárania produktu cestovného ruchu (poskytovanie produktov miestnych obyvateľov a pod.)

V nadväznosti na tieto aktivity bude obec podporovať samostatne hospodáriacich roľníkov a subjekty obhospodarujúce pôdu za účelom efektívnejšieho využitia pôdneho fondu, vytvárania produktov obce, zvyšovania ekonomickej aktivity v obci a zvyšovania zamestnanosti v obci.

V existencii nerastných surovín (mramor) vidí obec potenciál napr. pri vytvorení obecného podniku.

1.1 Podpora vytvárania pracovných miest v obci

1.1.1 Vytváranie pracovných miest obcou – využitie národných projektov, obecný podnik

V existencii nerastných surovín (mramor) vidí obec potenciál napr. pri vytvorení obecného podniku produkujúceho stavebný materiál (zámková dlažba).

1.2 Podpora vytvárania produktu cestovného ruchu

1.2.1 Investície do infraštruktúry cestovného ruchu

Príprava a budovanie cykloturistických a turistických trás ako aj podpornej infraštruktúry cestovného ruchu v nadväznosti na stratégiu územnej organizácie cestovného ruchu. Podpora všetkých aktivít smerujúcich k rozvoju produktu cestovného ruchu. Budovanie cyklotrás, Vybudovanie rozhľadní na najvyšších vrchoch v katastri obce (Bralo, 7 chotárov), Turistické značenie, oddychové miesta, osadenie informačno-poznávacích tabúl (poznávanie fauny – flóry).

Spolupráca s podnikateľskými subjektmi (prenájom majetku obce, verejno – súkromné partnerstvá) pri poskytovaní služieb v cestovnom ruchu – ubytovanie, stravovanie, voľno-časové aktivity, požičovňa bicyklov, náučno-poznávacie výlety a pod.

1.3 Podpora agropodnikateľských aktivít v obci

1.3.1 Podpora aktívneho využívania pôdy a produkcie

Komunikácia s agropodnikateľmi a využitie dostupných nástrojov na podporu poľnohospodárskej a lesníckej produkcie, ako aj zamestnávanie miestnych obyvateľov. Podpora (administratívna, marketingová) vlastníkov pôdy pri registrácii ako SHR.

1.4 Skvalitnenie propagácie obce na podporu ekonomickej aktivity

1.4.1 Modernizácia internetovej stránky a vydávanie propagačných materiálov

Propagácia produktu obce ako podpora subjektov pôsobiacich v obci (vydávanie a distribúcia propagačných materiálov v spolupráci s oblastnou organizáciou cestovného ruchu a podnikateľskými subjektmi. Modernizácia internetovej stránky obce, budovanie informačných tabúl v katastri obce.

2 Prioritná oblasť - Spoločenská

Na základe výsledkov analýzy je možné skonštatovať, že obec v súčasnosti nepokrýva všetky potreby svojich občanov. Okrem infraštruktúry im tu chýba množstvo služieb, ktoré v súčasnosti považujú za štandardné a skvalitňujú život v iných obciach. Nedokáže im poskytnúť požadovanú infraštruktúru, či dostatok práce v obci. Aj to má dopad na nepriaznivý demografický vývoj. Na to, aby sa takíto ľudia do obce pristáhovali, je nutné vytvoriť im na to možnosti. Zároveň chýbajú služby, ktoré sú vzhľadom na spomínaný demografický vývoj čoraz nevyhnutnejšie. Jedná sa o služby pre seniorov.

2.1 Budovanie a rekonštrukcia technickej infraštruktúry v obci

2.1.1 Vytvorenie podmienok pre bývanie - budovanie nájomného bývania v obci

Rekonštrukcia budovy bývalej materskej školy na nájomné byty by zvýšila ponuku nájomných bytov v obci. Problémom je absencia pitnej vody. Tento problém je možné vyriešiť vybudovaním vodovodu, resp. navrtaním studní.

2.1.2 Budovanie a skvalitňovanie kultúrnej, športovej a inej spoločenskej infraštruktúry

Táto oblasť je zameraná na poskytovanie základnej infraštruktúry pre miestnych obyvateľov. Ide o budovanie miestneho amfiteátra, rekonštrukciu kultúrneho domu a obecného úradu – zateplenie a výmenu, okien a dverí, stropov, najnižších podlaží, používanie solárnych alebo fotovoltaiických panelov, výmenu palivovej základne za OZE, rekonštrukciu knižnice a rozšírenie knižného fondu. Z oblasti športovej infraštruktúry je to športové multifunkčné ihrisko, detské ihriská a fitness ihriská v prírode, fitnesscentrum pre obyvateľov obce, priestor na zimné korčuľovanie.

Z hľadiska bezpečnosti obyvateľov chce obec zrekonštruovať požiaru zbrojnicu a rozšíriť materiálno – technickú základňu dobrovoľného hasičského zboru.

K bezpečnosti obyvateľov prispeje osadenie meračov rýchlosti pri vstupe do obce a kamerový systém.

Obec na zabezpečovanie kvalitných služieb občanom plánuje zakúpiť cisternu na vývoz žúmp.

Z verejných priestranstiev sú prioritou obce miestny cintorín, ktorý si vyžaduje množstvo investícií (výstavba chodníkov a prístupovej cesty, oplatenie cintorína so vstupnými bránami), rekonštrukcia Domu smútku, prístavba – prístrešok pred DS, výmena okien a dverí a výmena strešnej krytiny, výstavba kolumbária a urnového hája, výsadba stromov a živého plotu, spevnenie brehu cintorína, zabezpečenie úžitkovej vody v areáli cintorína, podpora odpadového hospodárstva v cintoríne (kontajner na sklo, kompostér na BRO), majetkové vysporiadanie pozemkov pod cintorínom.

V oblasti spoločenskej infraštruktúry sa obec chce zamerať aj na skvalitnenie internetového pripojenia (optika) a rekonštrukciu rozhlasu.

2.2 Služby pre obyvateľov

2.2.1 Podpora kultúrnych, spoločenských a športových podujatí

Obec pravidelne organizuje resp. participuje na rôznych kultúrnych (príležitostné podujatia) a športových (turistické výstupy na blízke vrchy) podujatiach. Organizuje stretnutie rodákov.

Okrem týchto služieb plánuje obec v budúcnosti vytvárať nové služby pre seniorov, podporovať talentovaných/výnimočných obyvateľov Tuhára, ktorí reprezentujú obec a podporovať miestne občianske združenia, spolky a kluby.

2.3 Skvalitnenie informovanosti obyvateľov obce

2.3.1 Skvalitnenie internetovej stránky obce a elektronické služby samosprávy

V rámci tejto aktivity obec zlepší úroveň komunikácie s občanmi. Ide najmä o skvalitnenie internetovej stránky obce a elektronické služby samosprávy.

3 Prioritná oblasť - Environmentálna

V rámci prioritnej oblasti týkajúcej sa životného prostredia spadá aj technická infraštruktúra obce. Obec by potrebovala budovanie vodovodu, kanalizácie, ČOV, ale aj komunikácií. Tento cieľ je komplikované naplniť, cesty ležia na množstve nevysporiadaných pozemkov. Okrem dopravnej infraštruktúry sú problémom aj nelegálne skládky odpadu a chýbajúci zberný dvor na objemný odpad - obec má problematiku čiastočne vyriešenú dočasným úložiskom, ale toto kapacitne nestačí.

3.1 Podpora budovania environmentálnej infraštruktúry

3.1.1 Investície do úpravy verejných priestranstiev, verejnej zelene

Aktivity týkajúce sa údržby a rozvoja obecnej zelene a verejných priestranstiev (námestie).

3.1.2 Investície do dopravnej infraštruktúry

Oprava a rekonštrukcia ciest, cyklistických a turistických chodníkov a chodníkov pre peších v katastri obce. Obec plánuje riešiť rekonštrukciu miestnych komunikácií vrátane PD, výstavbu miestnych komunikácií, chodníkov a parkovísk, majetkové vysporiadanie pozemkov pod miestnymi komunikáciami. Obec chce zrekonštruovať autobusovú zastávku.

3.1.3 Investície do odpadového hospodárstva

Aktivity na zabraňovanie vzniku a odstránenie existujúcich skládok odpadu. Aktivity zamerané na čistenie okolia turistických trás a okolitej prírody. Ďalšou z priorit je vybudovanie zberného dvora.

3.1.4 Investície do protipovodňových opatrení

Obec plánuje realizovať v rámci protipovodňových opatrení budovanie poldrov a rybníka, reguláciu potoka v záujme ochrany majetku a zdravia občanov.

3.1.5 Investície do hospodárenia s vodou

Jedným z problémov obce je chýbajúci obecný vodovod, kanalizácia a čistiareň odpadových vôd.

Horizontálna prioritná oblasť – Informovanosť a publicita

Táto oblasť súvisí a dopĺňa všetky tri prioritné oblasti. Propagácia v súčasnosti absentuje, resp. je na nedostatočnej úrovni vo vzťahu k všetkým cieľovým skupinám – občanom, turistom, návštevníkom, podnikateľom, spotrebiteľom produktov. V rámci tejto aktivity obec plánuje vybudovať označujúce a informačné tabuľky pre turistov a ďalšie komunikačné prostriedky ako napr. zmodernizovaná internetová stránka.

C Programová časť

Akčné plány – návrh

Opatrenie	Aktivita Projekt	Nositeľ projekt u/zodpovednosť	Miesto	Časový harmonogram		Monitoring/ukazovatele
				dĺžka	dátum	
3.1.1.1.	Rekonštrukcia a dobudovanie miestneho cintorína	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016		Projekt
3.1.2.1.	Projektová príprava rekonštrukcie miestnych komunikácií a chodníkov vrátane vysporiadania pozemkov	Obec Tuhár Podnikateľské subjekty z obce	Obec Tuhár	2016		Počet projektov
3.1.2.2.	Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a parkoviska	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016 - 2023		bm, m ²
3.1.1.2.	Rekonštrukcia centra obce a revitalizácia parku v centre obce	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016 - 2017		Projekt, m ²
3.1.5.1.	Výstavba verejného vodovodu	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017 - 2019		bm
3.1.5.2.	Výstavba kanalizácie a ČOV	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2020 - 2023		Projekt
2.1.2.1.	Budovanie optickej siete v obci	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2018		M optickej siete, počet pripojených
2.1.2.2.	Zriadenie monitorovacieho kamerového systému v obci	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017 - 2018		Počet kamier
3.1.2.3.	Osadenie meračov rýchlosti v obci	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017-2018		Počet meračov
2.1.2.3.	Športové multifunkčné ihrisko,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016		Počet ihrísk
2.1.2.4.	Detské ihriská a fitness ihriská v prírode,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017-2020		Počet ihrísk
2.1.2.5.	Fitnesscentrum pre obyvateľov obce,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2018-2020		Projekt
2.1.2.6.	Rekonštrukcia knižnice a rozšírenie knižného fondu,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2019		Počet kníh
2.1.2.7.	Zabezpečenie vybavenosti DHZ Tuhár,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2019-2020		Projekt
2.1.2.8.	Rekonštrukcia budovy kultúrneho domu a obecného úradu – zateplenie a výmena, okien a dverí, stropov, najnižších podlaží,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2019-2021		Projekt, zateplená plocha, úspora energie

	používanie solárnych alebo fotovoltaických panelov, výmena palivovej základne za OZE,				
2.1.2.9.	Rekonštrukcia kuchyne kultúrneho domu,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2020-2021	Projekt
2.1.1.1.	Rekonštrukcia bývalej MŠ so ZŠ v Tuhári – na bytový dom	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2020	Počet bytov
3.1.1.3.	Nákup traktora, vlečky, pluhu, posýpača, cisterny na pitnú vodu, cisterny na vývoz žúmp, kosačky, Výmena osobného motorového vozidla,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017	Ks techniky
2.1.2.10.	Rekonštrukcia požiarnej zbrojnice,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2020-2022	Projekt
3.1.3.1.	Výstavba zberového dvora – dočasného miesta uskladnenia odpadu,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017-2022	Projekt, t odpadu
2.1.2.11.	Výstavba malého amfiteátra – vonkajšie pódium so strieškou,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2018	Projekt
2.2.1.1.	Organizácia kultúrno – spoločenských a športových podujatí,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	Počet podujatí
3.1.2.4.	Obnova autobusových zastávok v obci,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2019	Počet zastávok
2.1.2.12.	Nákup vianočného osvetlenia,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017	Ks
3.1.4.1.	Budovanie poldrov a rybníka, regulácia potoka	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2019-2021	Počet projektov
1.2.2.1.	Poskytovanie služieb v cestovnom ruchu – ubytovanie, stravovanie, voľno-časové aktivity, požičovňa bicyklov, náučno-poznávacie výlety,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	Počet služieb
1.2.1.1.	Budovanie cyklotrás,- projekčná príprava, realizácia	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2018	km
1.2.1.2.	Vybudovanie rozhľadní na najvyšších vrchoch v katastri obce (Bralo, 7 chotárov),	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2020	Počet rozhľadní
1.2.1.3.	Turistické značenie, oddychové miesta, osadenie informačno-poznávacích tabúl (poznávanie fauny – flóry)	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	Počet miest, počet osadených tabúl
1.1.1.1.	Vybudovanie obecného podniku – napr. výroba zámkovej dlažby,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017-2023	Počet zamestnaných
1.1.1.2.	Poskytovanie priestorov obce na podnikanie a služby	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	m ²

	Zosilnenie mobilného signálu,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2017	Projekt
1.3.1.1.	Pozemkové úpravy v intraviláne a v extraviláne obce,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	ha
2.2.1.2.	Podpora talentovaných/vynimočných obyvateľov Tuhára, ktorí reprezentujú obec,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	Počet fyzických osôb
2.2.1.3.	Podpora miestnych občianskych združení a spolkov a klubov.	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	Počet právnických osôb
3.1.3.2.	Podpora znižovania komunálneho odpadu v obci a likvidovanie čiernych skládok,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016-2023	t/odpadu, množstvo skládok
2.1.2.13.	Rekonštrukcia miestneho rozhlasu,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2018 - 2019	Projekt
1.4.1.1.	Propagácia obce – výroba a distribúcia propagačných materiálov o obci,	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016 - 2023	Počet materiálov, zverejnení
1.4.1.2.	Úprava a modernizácia internetovej stránky obce.	Obec Tuhár	Obec Tuhár	2016	Počet stránok

D Realizačná časť

Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie Programu rozvoja obce

Garantom tohto strategického dokumentu je Obec Tuhár, zastúpená starostom obce a obecným zastupiteľstvom.

Program rozvoja obce má byť živým dokumentom, ktorý musí byť napĺňaný, jeho napĺňanie musí byť monitorované a hodnotené a v závislosti na monitorovaní musí byť aktualizovaný.

Monitorovanie a hodnotenie

Cieľom monitorovania a hodnotenia je zostaviť komplexnú informáciu o tom, ako sa plnia opatrenia navrhnuté v Programe rozvoja obce. Koordinátorom monitorovania je starosta obce. Úlohou koordinátora bude poslať 1x ročne podkladové materiály všetkým členom monitorovacieho výboru (v prípade obce Tuhár Obecnému zastupiteľstvu) a tiež predložiť monitorovaciu správu obecnému zastupiteľstvu 1x ročne, vrátane vyhodnotenia merateľných ukazovateľov.

Výstupom bude monitorovacia správa obsahujúca návrh opatrení a aktualizácie PRO. Táto bude schvaľovaná obecným zastupiteľstvom. Opatrenia a aktualizácie schválené zastupiteľstvom sa stanú súčasťou Programu rozvoja obce.

Zákon 309/2014 Z. z. upravuje povinnosť obce predkladať Banskobystrickému samosprávnemu kraju správy o plnení Programu rozvoja obce – do 31. 5.

E Finančná časť

Opatrenie	Aktivita Projekt	Časový harmonogram		Finančná náročnosť	Alternatívy zdrojov
		dĺžka	dátum		
3.1.1.1.	Rekonštrukcia a dobudovanie miestneho cintorína	2016		-	PRV, Vlastné zdroje
3.1.2.1.	Projektová príprava rekonštrukcie miestnych komunikácií a chodníkov vrátane vysporiadania pozemkov	2016		-	MDVaRR, PRV, Vlastné zdroje, Tretí sektor
3.1.2.2.	Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a parkovísk	2016 - 2023		-	PRV, Vlastné zdroje
3.1.1.2.	Rekonštrukcia centra obce a revitalizácia parku v centre obce	2016 - 2017		-	PRV, Vlastné zdroje
3.1.5.1.	Výstavba verejného vodovodu	2017 - 2019		800000	PRV, Vlastné zdroje, Environmentálny fond
3.1.5.2.	Výstavba kanalizácie a ČOV	2020 - 2023		-	PRV, Vlastné zdroje, Environmentálny fond
2.1.2.1.	Budovanie optickej siete v obci	2018		-	Súkromné zdroje, Vlastné zdroje
2.1.2.2.	Zriadenie monitorovacieho kamerového systému v obci	2017 - 2018		-	MVSR, Vlastné zdroje
3.1.2.3.	Osadenie meračov rýchlosti v obci	2017-2018		-	MVSR, Vlastné zdroje
2.1.2.3.	Športové multifunkčné ihrisko,	2016		70000	PRV, Vlastné zdroje, Tretí sektor
2.1.2.4.	Detské ihriská a fitness ihriská v prírode,	2017-2020		-	PRV, Vlastné zdroje, Tretí sektor
2.1.2.5.	Fitnesscentrum pre obyvateľov obce,	2018-2020		-	PRV, Vlastné zdroje, Tretí sektor
2.1.2.6.	Rekonštrukcia knižnice a rozšírenie knižného fondu,	2019		-	
2.1.2.7.	Zabezpečenie vybavenosti DHZ	2019-2020		-	PRV, Vlastné zdroje

	Tuhár,			
2.1.2. 8.	Rekonštrukcia budovy kultúrneho domu a obecného úradu – zateplenie a výmena, okien a dverí, stropov, najnižších podlaží, používanie solárnych alebo fotovoltaických panelov, výmena palivovej základne za OZE,	2019-2021	200000	PRV, Vlastné zdroje
2.1.2. 9.	Rekonštrukcia kuchyne kultúrneho domu,	2020-2021	-	PRV, Vlastné zdroje
2.1.1. 1.	Rekonštrukcia bývalej MŠ so ZŠ v Tuhári – na bytový dom	2020	-	Vlastné zdroje, ŠFRB, MDVaRR
3.1.1. 3.	Nákup traktora, vlečky, pluhu, posýpača, cisterny na pitnú vodu, cisterny na vývoz žúmp, kosačky, Výmena osobného motorového vozidla,	2017	-	Vlastné zdroje
2.1.2. 10.	Rekonštrukcia požiarnej zbrojnice,	2020-2022	-	PRV, Vlastné zdroje
3.1.3. 1.	Výstavba zberového dvora – dočasného miesta uskladnenia odpadu,	2017-2022	-	OP KŽP, Vlastné zdroje, Environmentálny fond
2.1.2. 11.	Výstavba malého amfiteátra – vonkajšie pódium so strieškou,	2018	-	Vlastné zdroje, Tretí sektor
2.2.1. 1.	Organizácia kultúrno – spoločenských a športových podujatí,	2016-2023	-	Vlastné zdroje, Tretí sektor, BBSK
3.1.2. 4.	Obnova autobusových zastávok v obci,	2019	-	PRV, Vlastné zdroje
2.1.2. 12.	Nákup vianočného osvetlenia,	2017	-	Vlastné zdroje
3.1.4. 1.	Budovanie poldrov a rybníka, regulácia potoka	2019-2021	-	PRV, Vlastné zdroje
1.2.2. 1.	Poskytovanie služieb v cestovnom ruchu – ubytovanie, stravovanie,	2016-2023	-	Súkromné zdroje, Vlastné zdroje, Tretí sektor

	voľno-časové aktivity, požičovňa bicyklov, náučno-poznávacie výlety,			
1.2.1.1.	Budovanie cyklotrás,- projekčná príprava, realizácia	2018	-	MDVaRR, PRV, Vlastné zdroje
1.2.1.2.	Vybudovanie rozhľadní na najvyšších vrchoch v katastri obce (Bralo, 7 chotárov),	2020	-	Súkromné zdroje, Vlastné zdroje, Tretí sektor, PRV
1.2.1.3.	Turistické značenie, oddychové miesta, osadenie informačno-poznávacích tabúľ (poznávanie fauny – flóry)	2016-2023	-	Súkromné zdroje, Vlastné zdroje, Tretí sektor, PRV
1.1.1.1.	Vybudovanie obecného podniku – napr. výroba zámkovej dlažby,	2017-2023	-	ESF, Vlastné zdroje
1.1.1.2.	Poskytovanie priestorov obce na podnikanie a služby	2016-2023	-	Vlastné zdroje
	Zosilnenie mobilného signálu,	2017	-	Súkromné zdroje
1.3.1.1.	Pozemkové úpravy v intraviláne a v extraviláne obce,	2016-2023	-	Vlastné zdroje
2.2.1.2.	Podpora talentovaných/vynimočných obyvateľov Tuhára, ktorí reprezentujú obec,	2016-2023	-	Vlastné zdroje
2.2.1.3.	Podpora miestnych občianskych združení a spolkov a klubov.	2016-2023	-	Vlastné zdroje
3.1.3.2.	Podpora znižovania komunálneho odpadu v obci a likvidovanie čiernych skládok,	2016-2023	-	Environmentálny fond, OP KŽP, Vlastné zdroje
2.1.2.13.	Rekonštrukcia miestneho	2018 - 2019	-	Vlastné zdroje, Štátny rozpočet

	rozhlasu,			
1.4.1. 1.	Propagácia obce – výroba a distribúcia propagačných materiálov o obci,	2016 - 2023	-	Vlastné zdroje, Súkromné zdroje, BBSK
1.4.1. 2.	Úprava a modernizácia internetovej stránky obce.	2016	-	Vlastné zdroje

F Zoznam literatúry a zdroje informácií

1. PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE - Význam, štruktúra a základné metodické tézy, Banská Bystrica máj 2004, Katarína Lukáčová, Juraj Zamkovský, Tlačiareň Merkantil, s. r. o., Banská Bystrica
2. Štúdia uskutočniteľnosti trás k turistickým atraktivitám v regióne destinácie Turistický Novohrad a Podpoľanie
3. Štatistický úrad SR
4. Obecný úrad Tuhár
5. Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Lučenec
6. Banskobystrická regionálna správa ciest Lučenec
7. Slovenský plynárenský priemysel a. s.
8. Stredoslovenská energetika a. s. Lučenec
9. www.vucbb.sk
10. ww.wikipedia.sk
11. www.telecom.gov.sk
12. ww.zrsr.sk
13. www.tuhar.sk
14. Jozef Drenko, TUHÁR, (monografia) 2002, Obec Tuhár, ISBN: 80-85155-23-0

G Zoznam použitých skratiek

PRO – program rozvoja obce
CR – Cestovný ruch
PHSR – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
VÚC – Vyšší územný celok
LH – Ľudová hudba
m.n.m – metre nad morom
ha – hektáre
s.r.o. – spoločnosť s ručením obmedzeným
a. s. – akciová spoločnosť
z. p. o. – združenie právnických osôb
SODB – sčítanie obyvateľov domov a bytov
Resp. – respektíve
C - cyklotrasa vhodná pre cestné bicykle – ľahké nenáročné trasy
C H - cyklotrasa pre horské bicykle – stredne náročná - vhodná aj pre rodinné výlety
C H E - cyklotrasa vedúca v niektorých úsekoch v extrémnych podmienkach – vhodná pre náročných, trénovaných a dobre vybavených cyklistov
P- pešia trasa
BBSK – Banskobystrický samosprávny kraj
RRA – Regionálna rozvojová agentúra
SHR – Samostatne hospodáriaci roľník
EÚ – Európska únia
NÚP – Národný úrad práce

H Prílohy

Príloha č. 1 Ex ante hodnotenie PRO

Príloha č. 2 Súhrnný prehľad projektových zámerov obce

Príloha č. 3 Monitorovacia správa